

Literatürdeki Aidiyet Hatalarının Tespitinde Dijital Analiz Yöntemlerinin Kullanımı: Çatalcalı'nın Fetvalarının Karaçelebizâde'ye Nispeti Üzerine Bir Araştırma

The Use of Digital Analysis Methods in Detecting Misattributions in the Literature: A Study on the Attribution of Çatalcalı's Fatwas to Karaçelebizâde

Ahmet Faruk ÇELİK¹ , Salih ERDEN²

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam Hukuku Anabilim Dalı, Bolu, Türkiye.
Asst. Prof. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal University, Faculty of Theology, Department of Islamic Law, Bolu, Türkiye.

² Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam Hukuku Anabilim Dalı, Zonguldak, Türkiye.
Asst. Prof. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit University, Faculty of Theology, Department of Islamic Law, Zonguldak, Türkiye.

Makale Bilgisi / Article Information

Atıf / Citation: Çelik, Ahmet Faruk; Erden, Salih. "Literatürdeki Aidiyet Hatalarının Tespitinde Dijital Analiz Yöntemlerinin Kullanımı: Çatalcalı'nın Fetvalarının Karaçelebizâde'ye Nispeti Üzerine Bir Araştırma". Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 36 (Haziran 2025), 164-186.

ÖZET

Literatürde el-Fetâvâ, Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'nin fetvalarını içeren bağımsız bir eser olarak tanınmaktadır. Ancak bu değerlendirme, yalnızca tek bir nüshaya dayandırılmış ve eserin aidiyeti konusunda yeterli kanıtlar sunulmamıştır. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi'nin Şehid Ali Paşa Koleksiyonu'nda 01048-001 numarasıyla kayıtlı olan ve Şeyhülislam Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'ye nispet edilen *el-Fetâvâ* adlı yazmanın mukaddimesinde ya da ferağ kaydında doğrudan aidiyet belirten bir ibare bulunmamaktadır. Mevcut nüshada yalnızca sonradan eklenmiş olduğu düşünülen bir not ve zahriye sayfasında yer alan bir ifade yer almaktadır. Bu durum eserin aidiyetini doğrulamak için yetersizdir. Ancak ilgili eserin Karaçelebizâde'ye ait olduğunu gösteren yeterli kanıt olmadığı halde literatürde bu kabule dayalı olarak birçok akademik çalışma yapılmıştır. *el-Fetâvâ* özelinde bir yüksek lisans tezi yazılmış, Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi hakkında yazılan bir kitapta *el-Fetâvâ*'da yer alan bazı konulardaki fetvalar transkribe edilerek Karaçelebizâde'ye nispet edilmiştir. Ayrıca birçok güncel akademik çalışmada *el-Fetâvâ*'ya atıf yapılmış ve bu eserde yer alan fetvaların Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'nin fetvaları olduğu kabul edilmiştir. Bu çalışma, güncel akademik metinlerde de devam eden bu değerlendirmelerin hatalı olduğunu ortaya koymakta, *el-Fetâvâ*'nın aidiyeti ve içeriğini ele alarak literatürde uzun süredir devam eden bu yanlış kabule dikkat çekmektedir. Akademik literatürde bir yazma eserin aidiyetini belirlerken tek bir nüshaya dayanmanın doğurduğu sorunlar göz önüne alındığında, bu çalışmada kullanılan yöntemler benzer araştırmalar için model oluşturabilecek niteliktedir. Çalışmada Osmanlı fetva mecmualarının karşılaştırılmasında yapay zekâ destekli karşılaştırma yöntemleri kullanılmış ve elde edilen bulgular geleneksel mukayeseli yöntemlerle doğrulanmıştır. TÜBİTAK destekli bir projede kullanılan yapay zekâ tabanlı karşılaştırma yöntemleriyle iki mecmua arasındaki metinsel benzerlikler incelenmiştir. Bu kapsamda örneklem olarak seçilen vakıf hukuku fetvalarının transkripsiyonlarıyla bir veri seti oluşturulmuş; ardından metinler veri temizleme ve standardizasyon süreçlerinden geçirilmiştir. Daha sonra Term Frequency-Inverse Document Frequency (TF-IDF) yöntemiyle metinler matematiksel vektörlere dönüştürülmüş ve kosinüs benzerliği metriğiyle karşılaştırılmıştır. Ayrıca ilgili mecmualardaki fetvaların tamamı manuel olarak mukayese edilmiştir. Karşılaştırmalar neticesinde elde edilen bulgular, *el-Fetâvâ*'da yer alan fetvaların aslında Çatalcalı Ali Efendi'ye ait olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte bazı fetvalarda anlamı etkilemeyen küçük lafız farklılıklarının bulunduğu tespit edilmiştir. Bu farklılıkların müstensihlerin istisna sürecinde yaptığı değişikliklerden veya transliterasyon farklarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Öte yandan çalışmada yüzlerce imzalı fetva içeren yapışdırma fetva mecmuaları (fetâvâ-yı yapışdırma) taranmış, bu süreçte Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'nin vakıf hukukuna dair verdiği bazı fetva suretleri tespit edilmiştir. Bu fetvalar ile *İlmiyye Salnâmesi*'nde bulunan Karaçelebizâde'ye ait vakfa ilişkin iki fetva sureti, *Fetâvâ-yı Ali Efendi*'deki fetvalar ve *el-Fetâvâ*'nın "Kitâbü'l-Vakf" başlıklı bölümündeki vakıf hukuku fetvalarıyla karşılaştırılmış ve söz konusu fetvaların *Fetâvâ-yı Ali Efendi*'de ve *el-Fetâvâ*'nın "Kitâbü'l-Vakf" başlığı altında yer almadığı belirlenmiştir. Ayrıca çalışma sırasında Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'ye ait *Fetâvâ es-Sultâniyye* adlı bir esere rastlanmış, ancak yapılan incelemeler sonucunda bu eserin bir fetva mecmuası olmayıp, temel fıkıh meselelerini ele alan muhtasar bir metin olduğu belirlenmiştir. Bu çalışma, *el-Fetâvâ* adlı yazmanın müstakil bir derleme olmadığını, aksine *Fetâvâ-yı Ali Efendi* adlı mecmuadaki fetvaları içerdiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca yapay zekâ destekli karşılaştırma yöntemlerinin Osmanlı fetva literatürünün incelenmesinde uygulanabilirliğini göstererek bu alandaki akademik araştırmalara yenilikçi bir metodolojik yaklaşım sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler:

İslam Hukuku,
Osmanlı Fetva
Literatürü, Fetva
Mecmuasının
Aidiyeti, Dijital Metin
Analizi,
Karaçelebizâde
Abdülaziz Efendi,
Çatalcalı Ali Efendi.

ABSTRACT

Date of Submission
01.01.2025

Date of Acceptance
16.04.2025

Date of Publication
15.06.2025

In the literature, *al-Fatāwā* is introduced as an independent work containing the fatwas of Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi. However, this assessment is based solely on a single manuscript, and sufficient evidence regarding the work's authorship has not been provided. The manuscript titled *al-Fatāwā*, attributed to Shaykh al-Islam Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi and registered under number 01048-001 in the Şehid Ali Paşa Collection of the Süleymaniye Manuscript Library, does not contain any explicit statement in the introduction or colophon directly indicating its authorship. In the existing manuscript, only a note appears to have been added later, and a phrase on the zahriye page (front flyleaf) are present. This evidence is insufficient to verify the authorship of the work. Nevertheless, despite the lack of sufficient evidence proving that the work belongs to Karaçelebizâde, numerous academic studies have been conducted based on this assumption. A master's thesis has been written specifically on *al-Fatāwā*. In a book about Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi, some fatwas included in *al-Fatāwā* have been transcribed and attributed to him. Additionally, many contemporary academic studies have cited *al-Fatāwā*, assuming that the fatwas within the work belong to Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi. This study demonstrates that such evaluations, which continue in modern academic texts, are mistaken and draws attention to this long-standing misattribution in the literature by examining the content of *al-Fatāwā*. Given the problems that arise when determining the authorship of a manuscript based solely on a single copy in academic literature, the methods used in this study may constitute a methodological framework for future research of this kind. In this study, artificial intelligence-assisted text analysis methods were employed to compare Ottoman fatwa collections, and the findings were verified through traditional comparative methods. Utilizing artificial intelligence-based text analysis techniques used within a TÜBİTAK-supported project, textual similarities between two collections were examined. Initially, a dataset was created using transcriptions of selected fatwas Islamic endowment (waqf) law, followed by data cleaning and standardization processes. Subsequently, the texts were transformed into mathematical vectors using the Term Frequency-Inverse Document Frequency (TF-IDF) method and compared through the cosine similarity metric. Additionally, all fatwas in the relevant collections were manually compared. The findings from these comparisons reveal that the fatwas attributed to Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi actually belong to Çatalcalı Ali Efendi, indicating that there is no independent fatwa collection belonging to Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi. However, minor linguistic differences that do not alter the meaning were identified in some fatwas. These variations are believed to have resulted from changes made by copyists during the transcription process or differences in transliteration. Furthermore, fatwa collections formed by pasting original signed fatwas into compilations (*fetâvâ-yı yapışdırma*), containing hundreds of fatwas were examined. During this process, several copies of fatwas concerning waqf law and attributed to Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi were identified. In addition to these, two waqf-related fatwas attributed to Karaçelebizâde and found in the İlmiyye Salnâmesi were compared with those in *Fatâwâ -yî Ali Efendi* and in the section titled "Kitâb al-Waqf" in *al-Fatâwâ*. It was determined that these fatwas do not appear in either *Fatâwâ -yî 'Ali Efendi* or the relevant section of *al-Fatâwâ*. This finding eliminates the possibility that Karaçelebizâde's fatwas were incorporated into the fatwa collection prepared by Çatalcalı Ali Efendi. Additionally, during the study, a work titled *Fatâwâ al-Sultâniyya*, attributed to Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi, was discovered. However, upon examination, it was determined that this was not a fatwa collection but a concise jurisprudential text dealing with fundamental legal issues. This study demonstrates that the manuscript titled *al-Fatâwâ* is not an independent compilation but instead contains fatwas from *Fatâwâ-yî 'Ali Efendi*. Moreover, by showcasing the applicability of artificial intelligence-assisted text analysis methods in the study of Ottoman legal literature, this research introduces an innovative methodological approach to academic inquiries in this field.

Keywords:

Islamic Law, Ottoman
Fatwa Literature,
Ownership of the Fatwa
Collection, Digital Text
Analysis,
Karaçelebizâde
Abdülaziz Efendi,
Çatalcalı Ali Efendi.

GİRİŞ

Fetva mecmuaları literatüründe Süleymaniye Kütüphanesi, Şehid Ali Paşa Koleksiyonu 1048 numarayla kayıtlı *el-Fetâvâ*, Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi (ö.1068/1658)'nin şeyhülislamlık dönemi fetvalarını derleyen müstakil bir eser olarak kabul edilmektedir. 2021 yılında fetva mecmuaları üzerine yaptığımız istişarelerde Süleyman Kaya *el-Fetâvâ* ile *Fetâvâ-yî Ali Efendi* isimli mecmualar arasındaki benzerliklere dikkat çekmiş, bunun üzerine her iki mecmuayı karşılaştırma

fikri ortaya çıkmıştır. Bu çalışma *el-Fetâvâ*'da yer alan fetvaların Ali Efendi (ö.1103/1692)'ye ait olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışmada bu iki mecmuanın aynı fetvaları içerdiği, metinlerin dili, içeriği ve üslubu üzerine yapılan dijital ve manuel analizlerle ortaya konulmuştur.

Bir metnin müellifine aidiyeti, mukaddime ve ferağ kayıtları, müellifin beyanı ve yazma nüshalar arasındaki tutarlılık gibi çeşitli unsurlar üzerinden tespit edilebilir.¹ *Fetâvâ-yı Ali Efendi*, Osmanlı fetva literatüründe muteber kabul edilen bir eser olup farklı dönemlere ait çok sayıda yazma nüshası bulunmaktadır. Nüshaların istinsah tarihleri incelendiğinde bu mecmuanın Osmanlı fetva literatüründe kesintisiz bir şekilde Ali Efendi'ye ait olduğu kabul edilerek çoğaltıldığı görülmektedir.² Dolayısıyla *el-Fetâvâ* adlı eserde yer alan fetvaların birebir *Fetâvâ-yı Ali Efendi* ile örtüşmesi, aidiyet tartışmasını Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi üzerinden değil, metnin müellifi olarak bilinen Ali Efendi üzerinden ele almayı gerektirmektedir.

Mevcut literatürde *el-Fetâvâ*, Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'nin fetvalarını içeren bir fetva mecmuası olarak tanıtılmaktadır. İlk olarak *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'nde yer alan "Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi" maddesinde, Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'ye ait fetvaların *el-Fetâvâ* adıyla bir mecmuada toplandığı ifade edilmiştir.³ Sonrasında fetva mecmuaları literatürüne dair adeta bir el kitabı mahiyetinde olan ve bu alanda önemli bir boşluğu dolduran Şükrü Özen'in "Osmanlı Döneminde Fetva Literatürü" başlıklı makalesinde *el-Fetâvâ* isimli eser *Fetâvâ-yı Karaçelebizâde* adıyla Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'nin fetvalarını içeren bir mecmua olarak tanıtılmıştır.⁴

Literatürdeki bu bilgilerden hareketle *el-Fetâvâ* üzerine birçok akademik çalışma yapılmış ve bu çalışmalarda ilgili mecmua, Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'nin fetvalarını derleyen bir eser olarak değerlendirilmiştir. Örneğin 2015 yılında yayımlanan "Şeyhülislâm Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi (Hayatı-Eserleri-Vakıfları)" adlı kitapta, *el-Fetâvâ*'da yer alan vakıf hukuku fetvaları Karaçelebizâde'ye nispet edilerek transkripsiyonları yapılmıştır.⁵ 2024 yılında hazırlanan bir yüksek lisans tezinde, *el-Fetâvâ*'nın aidiyeti aynı hatalı kabul ile ele alınmış ve bu mecmua Karaçelebizâde'ye nispet edilmiştir.⁶ Daha dikkat çekici bir husus ise bu çalışmaların tamamının yalnızca tek bir nüshaya dayanarak yapılmış olmasıdır. Bir mecmuanın bir şahsa aidiyetini doğrulamak için o mecmuada eserin ilgili kişiye atfedildiğine dair kesin kanıtların bulunması gerekir. Örneğin, mukaddimede veya ferağ kaydında doğrudan aidiyet ifade eden unsurlar yer almalıdır. İlgili nüshada ise sadece sonradan yazılmış veya yapılandırılmış olduğu düşünülen bir not ve zahriye sayfasında yer alan bir ibare bulunmaktadır. Bu nedenle ilgili nüshanın Karaçelebizâde'ye nispeti, sağlam kanıtlardan yoksun olması nedeniyle sorunludur.

Öte yandan doktora tezi ve makale düzeyinde yapılan birçok güncel akademik çalışmada *el-Fetâvâ*'ya atıf yapılmış ve bu eserde yer alan fetvaların Karaçelebizâde'ye ait olduğu kabul edilmiştir.⁷ Bu durum, literatürdeki aidiyet hatasının yalnızca geçmiş çalışmalarda değil, güncel

¹ Berat Atçıl vd. *Tenkitli Neşir Kılavuzu* (İstanbul: İSAM Yayınları, 2022), 22-32.

² Esra Kılavuz Eser, 17. Yüzyıl Şeyhülislamılarından Çatalcalı Ali Efendi'nin (1631-1692) *Fetâvâ'sı* Işığında Fıkıh Düşüncesi (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Doktora Tezi, 2020) 194-196.

³ Nevzat Kaya, "Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2001), 383.

⁴ Şükrü Özen, "Osmanlı Döneminde Fetva Literatürü", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 3/5 (2005), 297.

⁵ Ali İhsan Karataş, *Şeyhülislâm Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi (Hayatı-Eserleri-Vakıfları)* (Bursa: Bursa Kültür A.Ş., 2015).

⁶ Rıdvan Karaman, *Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'nin Fetâvâsı Bağlamında Aile Hukuku* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2024).

⁷ Yasin Erden, *Osmanlı Vakıf Hukukunda İstibdal (XVI. ve XVIII. Yüzyıllar Arası)* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2021), 109, 114, 119; Muharrem Midilli,

akademik metinlerde de devam ettiğini ve bu nedenle konunun yeniden ele alınmasının zaruri olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.⁸

Muharrem Midilli, 2024 yılı sonunda yayımladığı araştırma notunda, Süleyman Kaya'nın daha önce dile getirdiği ve 15/07/2022-15/11/2024 tarihleri arasında tamamladığımız TÜBİTAK projesinin sonuç raporunda ele alınan *el-Fetâvâ* ile *Fetâvâ-yı Ali Efendi* arasındaki benzerlikleri gündeme taşımıştır. Ancak Midilli'nin çalışması daha çok belirli konular ve sınırlı veriler üzerinden bir değerlendirme sunmaktadır.⁹ Buna karşın bu çalışma, *el-Fetâvâ*'nın Çatalcalı Ali Efendi'nin fetvalarını içerdiğini geniş çaplı bir analizle sistematik olarak ortaya koymakta ve bu yönüyle Midilli'nin çalışmasından ayrılmaktadır. Özellikle dijital analiz yöntemlerinin kullanımı, daha kapsamlı bir veri setine dayanması ve metinsel benzerliklerin ölçülebilir verilere dayalı olarak incelenmesi, bu çalışmayı farklı kılan temel unsurlardır.

Bu çalışmada TÜBİTAK projesi kapsamında kullanılan benzerlik analizi modeli esas alınarak 318 vakıf hukuku fetvası üzerinden *el-Fetâvâ* ile *Fetâvâ-yı Ali Efendi* arasındaki benzerlikler incelenmiştir.¹⁰ Söz konusu çalışma, Osmanlı dönemi fetva mecmuaları arasında metin temelli benzerliklerin tespit edilmesi ve anlam düzeyindeki ilişkilerin ortaya çıkarılmasına yönelik yenilikçi bir yaklaşımı temsil etmektedir. İnceleme iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiş, her bir aşama ayrı teknik ve yöntemlerle ele alınmıştır.

İlk olarak ilgili mecmuaların vakıf hukuku fetvalarının transkripsiyonlarından hareketle bir veri seti oluşturulmuştur. Burada vakıf hukukunun örneklem olarak seçilme sebebi, bu konudaki fetvaların daha önce transkripsiyonunun yapılmış olması ve bu nedenle dijital bir metin analizi için uygun bir kaynak teşkil etmesidir. Veri setinin oluşturulma sürecinde veri toplama, temizleme, standardizasyon gibi adımlar dikkatle uygulanmıştır. Mecmualardaki soru ve cevap bölümleri standardize edilmiş, veri formatı algoritmaların ihtiyaçlarına uygun hale getirilmiştir. Soru ve cevap bölümlerinin standardize edilmesi, metinlerin anlam ilişkilerini ortaya çıkarmak için kullanılan algoritmaların daha doğru ve güvenilir sonuçlar vermesine zemin hazırlamıştır.

İkinci aşamada iki farklı metnin ne kadar benzer olduğunu belirlemek amacıyla Term Frequency-Inverse Document Frequency (TF-IDF) yöntemi kullanılarak vektörler oluşturulmuştur. Metinler bu vektörler aracılığıyla matematiksel olarak ifade edilmiş ve kosinüs benzerliği metriği kullanılarak birbirleriyle karşılaştırılmıştır. TF-IDF, metinlerdeki kelimelerin önem derecesini hesaplamak için kullanılan bir vektörizasyon tekniğidir. Temel olarak bir kelimenin bir belgede ne

"Gelmezsem İrâdetin Elinde Olsun: Osmanlı Aile Hukukunda Tefvîz-i Talâkın Fetvalara Yansıyan Hükümleri ve Mezhep-içi Çözüm Yolu Olarak İşlevi", *İslam Tetkikleri Dergisi* 12/1 (2022), 7-10, 17.

⁸ Literatürde fetva mecmualarının aidiyetini konu edinen çalışmalar bulunmaktadır. Fetva mecmualarının aidiyetinin tarihi seyir içerisinde nasıl dönüştüğünü gösteren ve bu dönüşümün literatürdeki yansımalarını ele alan örnek için bk. Ahmet Faruk Çelik, "Minkârîzâde Yahya Efendi'nin Fetvalarının Fetâvâ-yı Abdürrahîm Olarak Tedavüle Girişi Üzerine Değerlendirmeler", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 60 (2021); Ahmet Faruk Çelik, *Osmanlı Fetva Literatüründe Temel Bir Kaynak Olarak Minkârîzâde Yahyâ Efendi'nin Fetâvâsı ve Vakıf Fetvalarının Analizi*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023).

⁹ Midilli'nin çalışmasında *Fetâvâ-yı Karaçelebizâde* ile *Fetâvâ-yı Ali Efendi* arasındaki karşılaştırma daha çok mecmualardaki belirli konular ve kitap başlıkları ile sınırlıdır. Midilli, ilgili mecmuadaki kitap başlıklarını ve başlıklar altındaki fetva sayılarını ve sadece mehir konusundaki 52 fetvayı karşılaştırarak bu kanıya ulaşmıştır. bk. Muharrem Midilli, "Osmanlı Fetva Literatüründe Aidiyete İlişkin Bir Tashihi: Fetâvâ-yı Ali Efendi'nin Kısa Bir Versiyonu Olarak 'Fetâvâ-yı Karaçelebizâde'", *Darülfünun İlahiyat* 35/2 (Aralık 2024).

¹⁰ Benzerlik analizinde, Ali İhsan Karataş tarafından transkripsiyonu yapılan *el-Fetâvâ*'daki vakıf hukukuna dair fetvalar ile Esra Kılavuz Eser tarafından neşredilen *Fetâvâ-yı Ali Efendi*'de yer alan fetvalar esas alınmıştır. bk. Karataş, *Şeyhülislâm Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi (Hayatı-Eserleri-Vakıfları)*; Çatalcalı Ali Efendi, *Fetâvâ-yı Ali Efendi*, haz. Esra Kılavuz Eser (İstanbul: İSAR Yayınları, 2021).

kadar sık geçtiğini (Term Frequency, TF) ve bu kelimenin tüm belgeler arasında ne kadar yaygın olduğunu (Inverse Document Frequency, IDF) dikkate alarak her bir kelimeye bir ağırlık atar. Bu yöntem bir metindeki kelimelerin önemini bağlama göre değerlendiren bir ölçüt sağlar.

Öte yandan çalışma kapsamında *el-Fetâvâ* nüshası, her 5-15 varak aralığında üç varak seçilerek incelenmiş ve bu bölümler, İSAR Yayınları tarafından transkripsiyonu yapılan Çatalcalı Ali Efendi'ye ait fetvalarla karşılaştırılmıştır.¹¹ Ayrıca yüzlerce imzalı fetvayı içeren yapışdırma fetva mecmuaları (*fetâvâ-yı yapışdırma*) taranmış ve Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'nin imzasını taşıyan, vakıf hukukuna dair bazı fetva suretleri tespit edilmiştir. İlaveten, bu fetvalar ile *İlmiyye Salnâmesi*'nde Karaçelebizâde'ye ait olduğu belirtilen vakıfla ilgili iki fetva sureti, *Fetâvâ-yı Ali Efendi* mecmuası ve *el-Fetâvâ*'nın "Kitâbü'l-Vakf" başlığı altında yer alan fetvalarla mukayese edilmiştir.

Çalışma, literatürde zaman zaman karşılaşılan bu tür aidiyet hatalarının düzeltilmesine katkı sağlamakta ve Osmanlı fetva literatürünün daha doğru bir çerçevede değerlendirilmesine olanak tanımaktadır. Ayrıca yapay zekâ destekli karşılaştırma yöntemlerinin Osmanlı hukuk literatürüne uygulanabilirliğini ortaya koyarak, bu alanda yapılacak gelecekteki çalışmalara yeni bir yöntemsel bakış açısı sunmaktadır.

1. Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi ve Çatalcalı Ali Efendi'nin Karşılaştırmalı Biyografileri

Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi ve Çatalcalı Ali Efendi, Osmanlı ilmiye sınıfının iki önemli şahsiyetidir. Her ikisinin de hayatı, *Fetâvâ-yı Karaçelebizâde* adıyla meşhur olan mecmuanın aidiyet sorununun anlaşılmasında önem arz etmektedir.

Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi, 1592 yılında Bursa'da doğmuş olup köklü Osmanlı ulemâ ailelerinden biri olan Karaçelebizâdeler'e mensuptur. Babası, Rumeli kazaskeri Hüsâmeddin Efendi'nin vefatı üzerine ağabeyi Mehmed Efendi'nin yanında yetişmiş ve eğitim almıştır. Çeşitli medreselerde müderrislik yapan Abdülaziz Efendi; 1612'de Hayreddin Paşa Medresesi'nde, 1615'te Ali Paşa-yı Cedîd Medresesi'nde, 1616 yılında Pîrî Paşa Medresesi'nde, 1617 senesinde Kalenderhâne Medresesi'nde ve 1619'da Sahn-ı Semân Medresesi'nde müderris olarak görev yapmıştır. 1621 yılında ilk olarak Bursa Sultâniye Medresesi'ne, daha sonra Edirne Selimiye Medresesi'ne atanmış, 1623'te İstanbul Hâkâniyye-i Vefâ Medresesi müderrisliğine getirilmiştir.¹²

I. Mustafa döneminde Fâtih Camii olayına katılması nedeniyle İstanbul'dan uzaklaştırılarak Bursa Molla Hüsrev Medresesi'ne tayin edilmiştir. IV. Murad'ın tahta geçmesiyle affedilmiş ve Süleymaniye Medresesi'nde göreve başlamıştır. 1624 yılında Yenişehir kadılığına atanmış, ardından Mekke kadılığına ve İstanbul kadılığına getirilmiştir. IV. Murad'ın Lehistan seferi sırasında İstanbul'da yağ kıtlığı yaşanmıştır. Bu durumun, Abdülaziz Efendi'nin narh

¹¹ Çatalcalı Ali Efendi, *Fetâvâ-yı Ali Efendi*, haz. Esra Kılavuz Eser (İstanbul: İSAR Yayınları, 2021).

¹² Fâik Reşâd, *Eslâf* (İstanbul: Âlem Matbaası, 1893), 206; Franz Babinger, "Kara Çelebizade Abdülaziz Efendi", *İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1978), 1/64-65; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988), 3/ 471-472; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996), 1/99-100; Nevzat Kaya, *Ravzatü'l-Ebrâr Zeyli (Tahlil ve Metin)* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2003), 15, 161; Uşşâkizâde Seyyid İbrahim Hasîb, *Zeyl-i Şakâ'ik*, haz. Ramazan Ekinci (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2017), 766-767 .

konusundaki katı tutumundan kaynaklandığı gerekçesiyle kendisi Kıbrıs'a sürgün edilmiştir. Bir buçuk yıl sonra affedilerek İstanbul'a dönmüştür.¹³

1644 yılında kayınbiraderi Hocaşâde Ebûsâid Mehmed Efendi'nin şeyhülislâmlığı sırasında Anadolu kazaskeri olmuş, ardından Rumeli kazaskerliğine atanmıştır. 1649 yılında *el-Kâfi* adlı eserini IV. Mehmed'e takdim ederek Rumeli kazaskerliğinin yanı sıra şeyhülislâmlık pâyesi almıştır.¹⁴ 1651 yılında Bahâî Mehmed Efendi'nin azledilmesi ile şeyhülislâmlık makamına gelmiştir. Dört ay süren şeyhülislâmlık döneminde müderrislerin tayininde titizlik göstermiş ve vakıfların düzenlenmesi için çalışmıştır. Ancak saraydaki siyasi karışıklıklar nedeniyle 1651 yılında azledilerek Sakız'a sürülmüştür. 1652 yılında Bursa'ya dönmüş ve ömrünün son altı yılını burada geçirmiştir. 1658 yılında vefat etmiş ve Bursa'da defnedilmiştir.¹⁵

Çatalcalı Ali Efendi ise Alâiyeli Nakşibendî şeyhi Mehmed Efendi'nin oğludur. 1631-32 yıllarında Çatalca'da doğmuş, ilk öğrenimini burada tamamlamış ve ardından İstanbul'a giderek eğitimine devam etmiştir. 1647 yılında şeyhülislâm Hoca Abdürrahim Efendi tarafından mülâzım olarak kabul edilmiş daha sonra Minkârîzâde Yahyâ Efendi'ye intisap etmiştir. Yahyâ Efendi ile 1652'de Mısır'a gitmiş ve Bab Mahkemesi nâibi olmuştur. Hac farîzasını yerine getirdikten sonra 1659'da İstanbul Bab Mahkemesi nâibliğine tayin edilmiştir. 1661'de Abdürrahimzâde Mehmed Efendi'nin Mısır kadılığına tayini sırasında tekrar Mısır'a gitmiş ve Bab Mahkemesi nâibi olmuştur. Henüz otuz yaşına ulaşmadan "Nâib Çelebi" olarak anılmaya başlanmıştır.¹⁶

1663'te Mesih Paşa, 1664'te Hâfız Paşa ve Gazanfer Ağa medreselerinde müderrislik yapmıştır. 1663 yılında Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın Uyvar seferine ordu kadısı olarak katılmış, 1666'da Selanik kadılığı yapmış ve Girit seferine ordu kadısı olarak katılmıştır. Bu seferlerdeki başarılı hizmetleriyle devlet erkânının ve Fâzıl Ahmed Paşa'nın takdirini kazanmıştır. 1671'de Mısır kadılığına tayin edilmiş ancak İstanbul'a geri çağrılarak Rumeli kazaskerliği görevine getirilmiştir. 1673'te azledilerek Ayıntab kazası arpalık olarak verilmiştir. 1674'te Sadrazam Fâzıl Ahmed Paşa'nın tavsiyesiyle şeyhülislâm olmuştur.¹⁷

On üç yıl şeyhülislâm olarak görev yapan Ali Efendi, 1683 Viyana bozgunu ve Macar topraklarının kaybı döneminde IV. Mehmed'i ikaz etmediği için eleştirilmiş hakarete uğramış ve görevinden azledilerek Bursa'ya sürülmüştür. Daha sonra Gelibolu, Şehirköy, Sultanhisar kazaları arpalık olarak verilmiş ve 1687'de Rodos adasına gönderilmiş, kısa süre sonra tekrar Bursa'ya dönmesine izin verilmiştir. 1690'da İstanbul'a dönmüş ve 1692'de yeniden şeyhülislâmlığa getirilmiştir. Ancak ikinci şeyhülislâmlığı sadece kırk gün sürmüş, 19 Nisan 1692'de Edirne'de vefat etmiştir. Mezarı Edirne'de Zehrimâr Camii hazîresindedir.¹⁸

¹³ Uşşakizâde, *Zeyl-i Şakâik*, 244-245; Babinger, "Abdülaziz Efendi" 1/64; Kaya, *Ravzatü'l-Ebrâr Zeyli*, 16; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, 3/ 471-472.

¹⁴ Kaya, *Ravzatü'l-Ebrâr Zeyli*, 16.

¹⁵ Uşşakizâde, *Zeyl-i Şakâik*, 246; Şeyhî Mehmed Efendi, *Vekâyi'u'l-Fuzalâ*, 1/ 253; Kaya, *Ravzatü'l-Ebrâr Zeyli*, 16.

¹⁶ Mehmed Şeyhî Efendi, *Vekâyi'u'l-Fuzalâ*, 3/1932-1935; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, 3/ 479; Alper Yıldırım, *Müstakimzade Süleyman Saadeddin'in Devhatü'l-Meşâyih Osmanlı Şeyhülislamları'nın Biyografileri Adlı Eserinin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi* (Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 162-163; Eser, 17. Yüzyıl Şeyhülislamlarından Çatalcalı Ali Efendi'nin (1631- 1692) Fetâvâ'sı Işığında Fıkıh Düşüncesi, 9-22.

¹⁷ Mehmed Şeyhî Efendi, *Vekâyi'u'l-Fuzalâ*, 3/1933; Yıldırım, *Devhatü'l-Meşâyih*, 163; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, 3/ 479; İpşirli, "Çatalcalı Ali Efendi", 8/234; Müstakimzade Süleyman Sadettin Efendi, *Devletü'l-Meşâyih: Osmanlı Şeyhülislamlarının Biyografileri* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1978) 81.

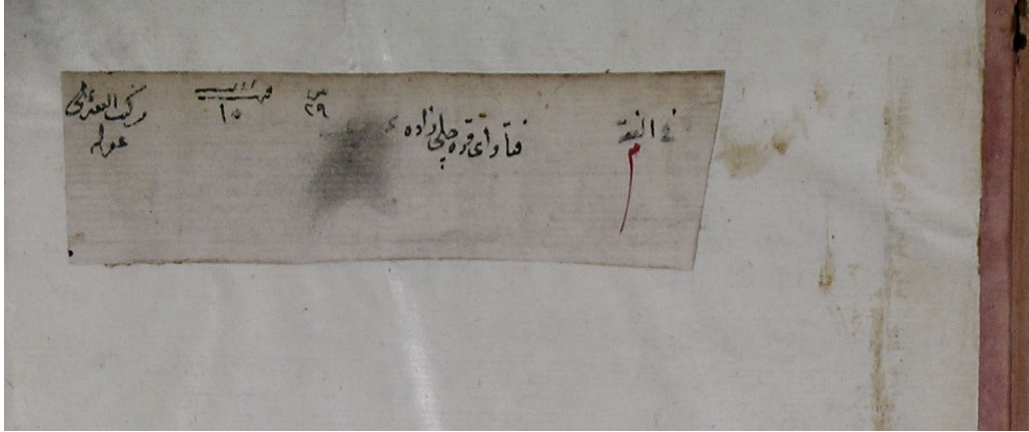
¹⁸ Silahdar Mehmet Ağa, *Tarih*, nşr. Ahmet Refik (İstanbul: Devlet Matbaası, 1928) 246-247; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, 3/ 480.

Ali Efendi, uzun süren meşihatı döneminde verdiği fetvalarla tanınmıştır. *Fetâvâ-yı Ali Efendi* adlı eseri birçok kez istinsah edilmiş ve taş baskısı yapılan fetva mecmuaları arasında yer almıştır.¹⁹ Meşihatı döneminde imzaladığı fetva suretlerinden ve orijinal fetvalarından arşivlerde pek çok örnek bulunmaktadır.

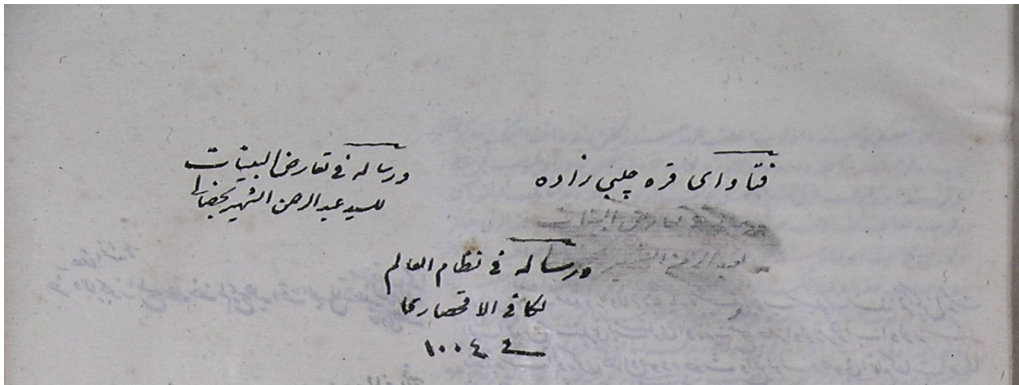
Çatalcalı Ali Efendi'nin fetvalarının *Fetâvâ-yı Karaçelebizâde* adıyla Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'ye nispet edilmesi, bir aidiyet sorununa neden olmuştur. Bu çalışmada kütüphane kataloglarında Abdülaziz Efendi'ye atfedilen bu mecmuadaki fetvaların Çatalcalı Ali Efendi'ye ait olduğu tespit edilmiştir.

2. Şehid Ali Paşa 1048 Numaralı el-Fetâvâ Nüshasının İncelemesi

el-Fetâvâ adıyla bilinen eser, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi'nin Şehid Ali Paşa Koleksiyonu'nda 01048-001 numarasıyla kayıtlıdır ve kütüphane kataloglarında Şeyhülislam Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'ye nispet edilmektedir. Toplam 170 varaktan oluşan bu eser, talik hatıyla yazılmış olup tek nüshadır. Söz konusu nüshada, eserin müellifine aidiyetini doğrulayan mukaddimede veya ferağ kaydında yer alan bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak *Resim 1*'de görüldüğü üzere, nüshanın kapak sayfasına sonradan eklenmiş gibi görünen *Fetâvâ-yı Karaçelebizâde* şeklinde bir not yer almakta ve *Resim 2*'de yer aldığı üzere zahriye sayfasında nüsha içerisindeki ilk eserin *Fetâvâ-yı Karaçelebizâde* olduğunu ifade eden bir ibare bulunmaktadır.

Resim 1: *Fetâvâ-yı Karaçelebizâde* bilgisini içeren birinci kayıt

Resim 2: *Fetâvâ-yı Karaçelebizâde* bilgisini içeren ikinci kayıt

¹⁹ Taş baskısı yapılan fetva mecmuaları hakkında detaylı bilgi için bk. Ayşe Tek Başaran, *The Ottoman Printing Enterprise: Legalization, Agency And Networks, 1831-1863/Osmanlı Matbaacılığının Yerelleşmesi: Yasal Zemin, Aktörler ve Toplumsal Ağlar, 1831-1863* (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Doktora Tezi, 2019), 424.

Resim 2'de görüldüğü üzere ilgili yazma eserde üç farklı metin bulunmaktadır. İlk olarak mukaddime ve ferağ kaydı bulunmayan fetvalar yer almaktadır. Ardından Abdurrahman b. Eyyûb b. Süleyman es-Saruhânî'ye (ö. 1087/1676) ait, 1098/1686 ferağ tarihli *Risâle fî Ta'ârûzi'l-Beyyinât* ve Hasan Kâfi b. Turhan b. Dâvud el-Akhisârî'ye (ö. 1024/1615) ait, 1109/1697 yılında istinsah edildiği kaydedilen *Usûlü'l-Hikem fî Nizâmi'l-Âlem* risaleleri yer almaktadır. Söz konusu risaleler ferağ kayıtları içerirken fetvaları içeren bölümle ilgili bu tür bir kayıt yer almamaktadır. Sonuç olarak Şehid Ali Paşa Koleksiyonu'nda yer alan 1048 numaralı *el-Fetâvâ* adlı eserin Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'ye nispetini kesin olarak doğrulayan bir kanıt mevcut değildir.²⁰

3. Karaçelebizâde'nin Fetvalarının Ali Efendi'nin Fetvaları ile Karşılaştırılması

Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'ye atfedilen vakıf hukuku fetvaları, benzerlik modeli ile Çatalcalı Ali Efendi'nin fetva mecmuasındaki tüm fetvalarla karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonucunda Karaçelebizâde'nin mecmuasında yer alan 318 vakıf fetvasının tamamının Ali Efendi'nin mecmuasında bulunduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra *el-Fetâvâ* isimli mecmua her 5-15 varak aralığında üç varak seçilerek (yaklaşık olarak mecmuanın 1/4'ü) manuel olarak baştan sona karşılaştırılmış ve manuel olarak yapılan bu mukayese neticesinde de *el-Fetâvâ*'daki tüm fetvaların Ali Efendi'nin mecmuasında yer aldığı tespit edilmiştir. Aşağıda dijital ve manuel yollarla elde edilen bulgular karşılaştırmalı olarak sunulmaktadır.

<i>el-Fetâvâ (Mesele)</i>	<i>el-Fetâvâ (Cevab)</i>	<i>Fetâvâ-yı Ali Efendi (Mesele)</i>	<i>Fetâvâ-yı Ali Efendi (Cevab)</i>	<i>Benzerlik Oranı</i> ²¹
Süknası ulemaya meşrûta vakıf menzile mutasarrıf olan Zeyd menzil-i mezbûru meremmet-i müstehleke makûlesinden olan meremmet ile meremmet ettikten sonra menzil-i merkûm ulemadan Amr'a tevcih olursa Zeyd meremmet-i mezkûre için Amr'dan nesne almaya kadir olur mu?	el-Cevab: Olmaz.	Süknası ulemaya meşrûta vakıf menzile mutasarrıf olan Zeyd menzil-i mezbûru meremmet-i müstehleke makûlesinden olan meremmet ile meremmet ettikten sonra menzil-i merkûm ulemadan Amr'a tevcih olursa, Zeyd meremmet-i mezkûre için Amr'dan nesne almağa kadir olur mu?	el-Cevab: Olmaz.	0,9578
Bir vakf-ı kadîmin vakfiyesi olmayıp lakin kadîmden gallesinin nısfı vakfın bina ettiği medresenin müderrisine ma'adası mütevellîye ve sair mürtezıkaya verilegelmiş	el-Cevab: Olmaz.	Bir vakfın kadîmden vakfiyesi olmayıp lakin kadîmden gallesinin nısfı vakfın bina eylediği medresenin müderrisine, ma-adası mütevellîye ve sair mürtezıkaya	el-Cevab: Olmaz.	0,9509

²⁰ *el-Fetâvâ* isimli esere ilişkin, Rıdvan Karaman'ın hazırladığı yüksek lisans tezinde, eserin 1048 yılında istinsah edildiği bilgisi yer almaktadır. (bk. Karaman, *Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'nin Fetâvâsı Bağlamında Aile Hukuku*, 24.) Ancak eserin detaylı incelenmesi sonucunda, bu ifadenin bir yanlış anlamaya dayandığı ve belirtilen 1048 rakamının eserin istinsah tarihi değil, koleksiyon numarası olduğu tespit edilmiştir.

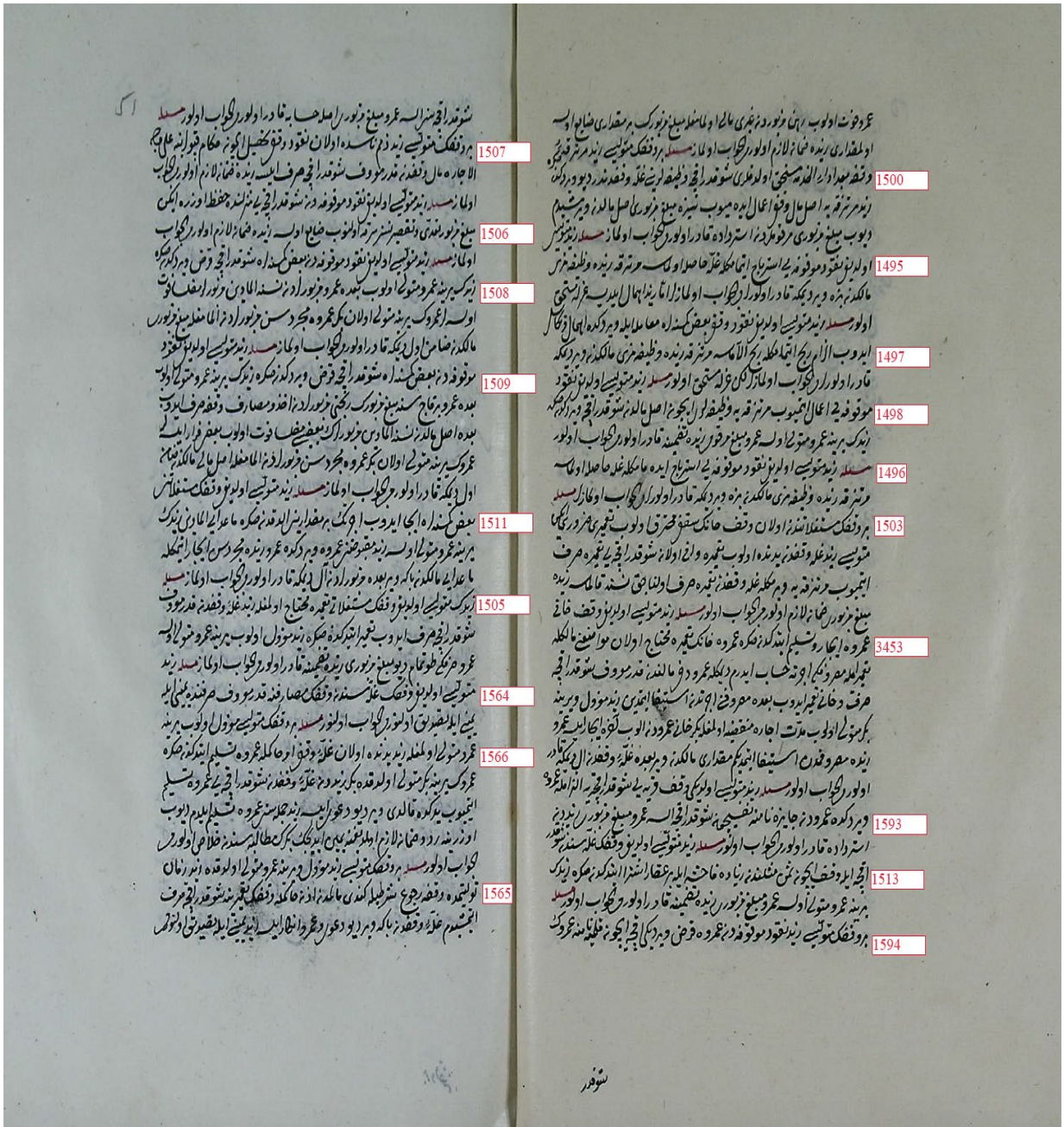
²¹ Fetva mecmualarındaki benzerlik analizlerini gerçekleştirdiğimiz modelde, fetvaların benzerlik oranları 1.00'dan başlayarak azalan bir sıra ile listelenmektedir. Benzerlik oranı azaldıkça, fetvalar arasındaki benzerlik derecesi de düşmektedir. Benzerlik oranı 1.00'a en yakın olan fetvalar, birbirine en çok benzeyen fetvaları ifade etmektedir.

olsa mütevellî ol medresenin müderrisi Zeyd'e "Şart-ı vakıf bu vech üzere olduğunu isbat eyle ve illa gallenin nısfını sana tamamen vermeyip nısfının öşrünü nefsim için alıkorum." deyip amel-i kadîmî tağyire kadir olur mu?		verilegelmiş olsa, mütevellî ol medresenin müderrisi Zeyd'e "Şart-ı vakıf bu vech üzere olduğunu isbat eyle ve illa gallenin nısfını sana tamamen vermeyip nısfının öşrünü nefsim için alıkorum" deyip amel-i kadîmî tağyire kadir olur mu?		
Zeyd mütevellîsi olduğu vakıf menzili şu kadar akçe ücret-i mu'accele ve müeccele-i ma'lûme ile Amr'a îcar ve teslîm ve mu'accele- i merkûmeyi Amr'dan aldıktan sonra Amr mu'accele-i merkûmeyi istifa etmeden zaman-ı kalîlde bila-veled fevt olmakla Zeyd menzili vakf için zabt edip ba'dehu Amr'ın hasran varisi Bekr mu'accele-i merkûmeden istîfa olunmayan miktarı Zeyd'den almadan Bekr bila-varis fevt olsa emîn-i beytü'l-mal Amr'ın mu'accele-i merkûmeden istîfa etmediği miktarı Zeyd'den almaya kadir olur mu?	el-Cevab: Olur.	Zeyd mütevellîsi olduğu vakıf menzili şu kadar akçe ücret-i muaccele ve müeccele-i ma'lûme ile Amr'a îcar u teslim ve muaccele-i merkûmeyi Amr'dan aldıktan sonra Amr muaccele-i merkûmeyi istifa etmeden zaman-ı kalîlde bila-veled fevt olmakla Zeyd menzili vakıf için zabt edip ba'dehu Amr'ın hasran varisi Bekir muaccele-i merkûmeden istîfa olunmayan miktarı Zeyd'den almadan Bekir bila-varis fevt olsa, emîn-i beytü'l-mal Amr'ın muaccele-i merkûmeden istîfa etmediği miktarı Zeyd'den almağa kadir olur mu?	el-Cevab: Olur.	0,9507

Tablo 1: el-Fetâvâ ile Fetâvâ-yı Ali Efendi Nüshalarının Dijital Yöntemlerle Karşılaştırma Örnekleri

Tablo 1'de görüldüğü üzere, el-Fetâvâ'da yer alan vakıf fetvalarının hem soru hem de cevap kısımları birebir aynı şekilde Fetâvâ-yı Ali Efendi'de yer almaktadır.²²

²² Daha fazla dijital karşılaştırma örneği için bk. EK 4.

Resim 3: el-Fetâvâ ile Fetâvâ-yı Ali Efendi Nüshalarının Manuel Yöntemlerle Karşılaştırma Örnekleri

Resim 3'te görüldüğü üzere manuel olarak gerçekleştirilen karşılaştırmalar sonucunda da el-Fetâvâ'da yer alan fetvaların Fetâvâ-yı Ali Efendi'de bulunduğu tespit edilmiştir. Yukarıdaki görsel, el-Fetâvâ'daki fetvaların Fetâvâ-yı Ali Efendi'nin transkripsiyon metnindeki karşılık geldiği fetva numaralarını göstermektedir.²³

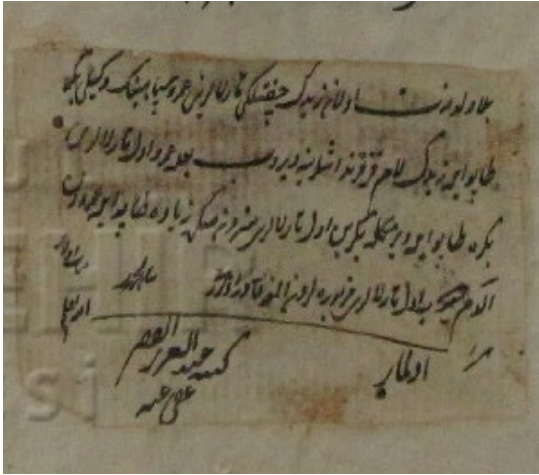
4. Karaçelebizâde Abdüllaziz Efendi'nin İmza Suretlerinin Fetâvâ-yı Ali Efendi ile Karşılaştırılması

Karaçelebizâde Abdüllaziz Efendi'nin Çatalcalı Ali Efendi'den daha önce şeyhülislamlık görevinde bulunmuş olması nedeniyle her iki fetva mecmuasında yer alan fetvaların benzerlik göstermesi, Karaçelebizâde'ye ait fetvaların Çatalcalı Ali Efendi'nin hazırladığı fetva mecmuasına

²³ Daha fazla manuel karşılaştırma örneği için bk. EK 3.

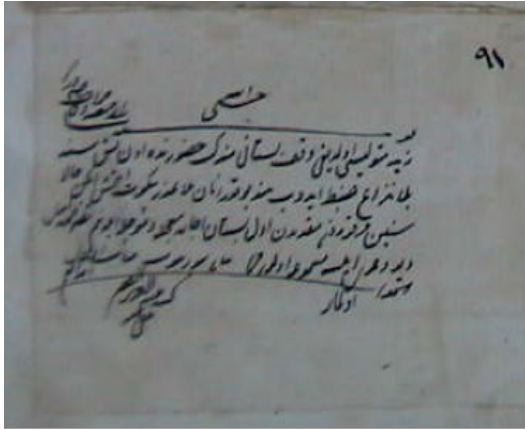
dahil edilmiş olması ihtimalini gündeme getirilebilir. Bu durumu sorgulamak amacıyla Karaçelebizâde'ye ait bağımsız bir fetva mecmuasının olup olmadığı araştırılmış, ancak böyle bir mecmuaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte, Karaçelebizâde'nin *Fetâvâ es-Sultâniyye* isimli bir eseri tespit edilmiştir.²⁴ Ancak bu eser, bir fetva mecmuasından ziyade, Abdüllaziz Efendi'nin eserin mukaddimesinde de ifade ettiği üzere temel fıkıh meselelerini içeren muhtasar bir metindir.²⁵

Öte yandan Karaçelebizâde'ye ait fetva suretlerinin olup olmadığını tespit etmek amacıyla yüzlerce imzalı fetva sureti içeren yapışdırma fetva mecmuaları taranmıştır. Bunun neticesinde Abdüllaziz Efendi'nin bizzat imzaladığı dört adet fetva sureti tespit edilmiştir. Ayrıca *İlmiyye Salnâmesi*'nde Karaçelebizâde'nin iki fetva sureti daha yer almaktadır. Yapılan karşılaştırmalar neticesinde Abdüllaziz Efendi'nin imzaladığı bu fetva suretlerinin Çatalcalı Ali Efendi'nin mecmuasında bulunmadığı görülmüştür. Tespit edilen fetva suretleri şunlardır:

Bilâ-veled fevt olan Zeyd'in çiftliği tarlalarını Amr-ı sipahinin vekili Bekir tapu ile Zeyd'in li-üm kız karındaşlarına verip badehû Amr ol tarlaları Bekir'e tapu ile vermekle Bekir "ben ol tarlaları sizden sonra ziyade tapu ile Amr'dan aldım" deyip ol tarlaları mezbûrelerden almaya kâdir olur mu? el-Cevab: Olmaz. Ketebehû Abdulaziz el-fakir ufiye anhu.

Resim 4: Karaçelebizâde Abdüllaziz Efendi İmzalı Fetva Sureti Örneği I. ²⁶

Zeyd'in mütevellisi olduğu vakıf bostanı Hind'in huzurunda on beş sene bilâ-nizâ zaptedip Hind bu kadar zaman bilâ ömr sükût etmiş iken hâla sinîn-i merkûmeden mukaddemden "ol bostan icâre-i muaccele ve müeccele ile benim tasarrufumdadır" deyu dava eylese mesmû'a olur mu? el-Cevab: Olmaz. Ketebehû Abdulaziz el-fakir ufiye anhu.

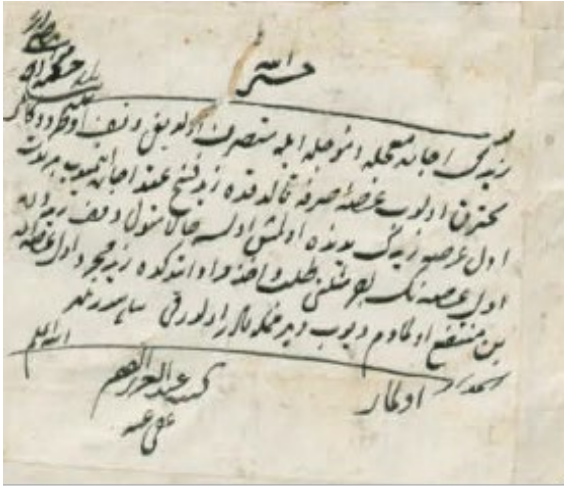
Resim 5: Karaçelebizâde Abdüllaziz Efendi İmzalı Fetva Sureti Örneği II. ²⁷

²⁴ Adı geçen eserden haberdar olmamızı sağlayan Şaban Kütük'e teşekkür ederiz.

²⁵ Karaçelebizâde Abdüllaziz Efendi, *Fetâvâ es-Sultâniyye* (İstanbul: Yapı Kredi Araştırma Kütüphanesi, Nadir ve Yazma Eserler Bölümü, 034045), 4. *Fetâvâ es-Sultâniyye* isimli eserin zahriyesi ve ilk sayfaları için bk. EK 1-2.

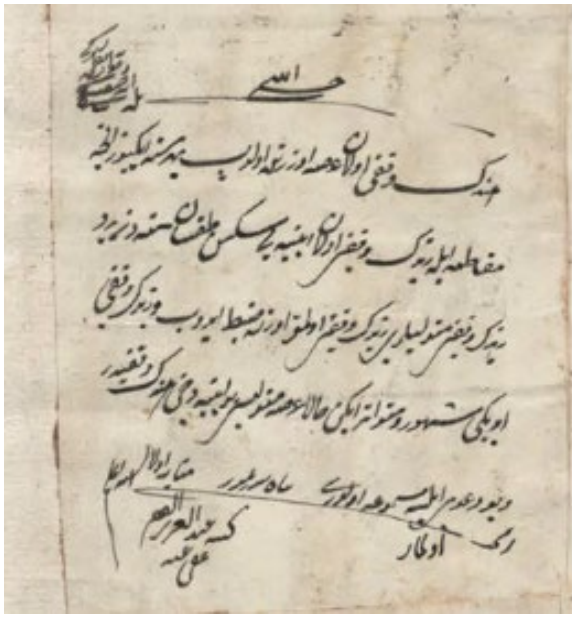
²⁶ *Mecmuatü'l-Fetâvâ* (İstanbul: İBB Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet Yazmaları, K0576), 33.

²⁷ *Fetâvâ-yı Yapışdırma* (İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih, 2419), 9a.

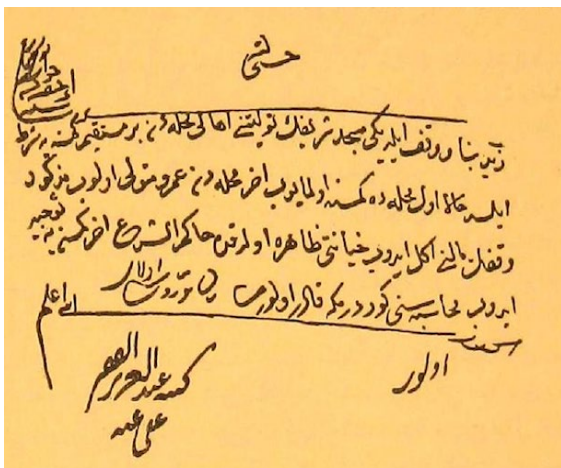
Zeyd icâre-i muaccele ve müeccele ile mutasarrıf olduğu vakıf oda ve dükkânlar muhterik olup arsa sırfa kaldıkta Zeyd fesh-i akd-i icâre etmeyip bir müddet ol arsa Zeyd'in yedinde olmuş olsa hala mütevellî-i vakıf Zeyd'den ol arsanın ecr-i mislini taleb ve ahz murad ettikde Zeyd "mücerred ol arsa ile ben müntefi olmadım" deyip vermemeye kâdir olur mu? el-Cevab: Olmaz. Ketebehû Abdulaziz el-fakir ufiye anhu.

Resim 6: Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi İmzalı Fetva Sureti Örneği III. 28

Hind'in vakfı olan arsa üzerinde olup be-her sene iki yüz akçe mukataa ile Zeyd'in vakfı olan ebniyeyi seksen-doksan seneden beri Zeyd'in vakfı mütevellileri Zeyd'in vakfı olmak üzere zaptedip ve Zeyd'in vakfı idüğü meşhur ve mütevatir iken hala arsa mütevellisi "bu ebniye dahi Hind'in vakfıdır" diye dava eylese mesmû'a olur mu? el-Cevab: Olmaz. Ketebehû Abdulaziz el-fakir ufiye anhu.

Resim 7: Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi İmzalı Fetva Sureti Örneği IV. 29

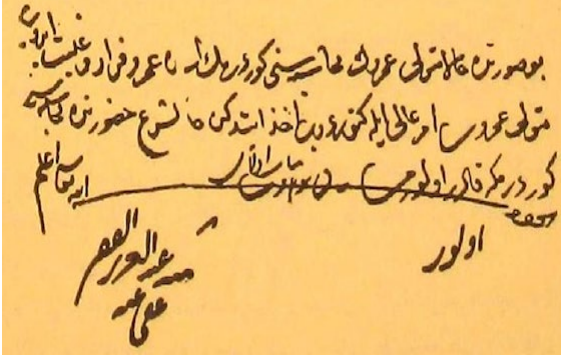

Zeyd'in bina ve vakf eylediği mescid-i şerifin tevliyetini ahâlî-i mahalleden bir müstakîm kimseye şart eylese hâlen ol mahallede kimse olmayıp âhar mahalleden Amr mütevellî olup mezkur vakfın malını ekledip hıyaneti zâhire oldukta hakimü'ş-şer' âhar kimseye bunu cebredip muhasebesini gördürmeye kadir olur mu? el-Cevab: Olur. Ketebehû Abdulaziz el-fakir ufiye anhu.

²⁸ Fetâvâ-yı Şerîfe Asılları (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Nadir Eserler-Türkçe Bölümü 2088), 12b.

²⁹ Fetâvâ-yı Şerîfe Asılları (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Nadir Eserler-Türkçe Bölümü 2088), 89b.

Resim 8: İlmiyye Salnâmesi'nde Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi İmzalı Fetva Örneği I. ³⁰

Bu surette halen mütevellî Amr'ın muhasebesini gördürmek üzere Amr firar ve gaybet edip mütevellî Amr'ı emr-i âlî ile getirtip ahzettığın hakimü'şer' huzurunda muhasebesini gördürmeye kadir olur mu? el-Cevab: Olur. Ketebehû Abdülaziz el-fakir ufiye anhu.

Resim 9: İlmiyye Salnâmesi'nde Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi İmzalı Fetva Örneği II. ³¹

Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'nin imzaladığı fetvaların Çatalcalı Ali Efendi'nin fetva mecmuasında yer almaması, bu fetvaların Çatalcalı Ali Efendi'nin fetva mecmuasına doğrudan dahil edilmiş olabileceği yönündeki varsayımın en azından bu fetvalar özelinde geçersiz olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'nin fetvalarını içerdiği söylenen bu mecmuanın yalnızca bir nüshasının bulunması, ferağ kaydının olmaması ve mukaddimesinin bulunmaması gibi hususlar da söz konusu düşüncenin doğru olma ihtimalini oldukça azaltmaktadır.

Bu noktada fetvaların mecmualarda nasıl tasnif edildiği hususu da söz konusu mecmuanın aidiyeti açısından önem arz etmektedir. Fetva mecmualarında genel olarak fetvalar konularına göre ilgili kitap başlıkları altında tasnif edilmektedir. Ancak bazı fetvaların birden fazla konuyla ilişkili olabilmesi mümkündür. Bu gibi durumlarda mecmuayı tertip eden kişinin tercihleri doğrultusunda bir fetva baskın konusu dikkate alınarak bir başlık altında tasnif edilmekte, fakat zaman zaman farklı bir başlık altında da yer alabilmektedir. Örneğin vakıf hukukuna dair bir fetva aynı zamanda kira akdiyle ilgili hükümler içermesi halinde tertip edenin tasnif tercihinine bağlı olarak "Kitâbü'l-İcâre" başlığı altında da yer alabilmektedir. Bununla birlikte genellikle bir fetvada hangi konu öne çıkıyorsa, söz konusu fetvaya o başlık altında yer verilmektedir. Bu bağlamda Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'ye ait olduğu kesin olarak bilinen yukarıdaki altı imzalı fetvadan beşinin vakıf hukukuyla ilgili olması, mecmualardaki tasnif anlayışı açısından dikkat çekicidir. Zira *el-Fetâvâ* nüshasının Karaçelebizâde'ye ait bir mecmua olarak kabul edilmesi hâlinde söz konusu beş fetvanın "Kitâbü'l-Vakf" başlığı altında yer alması beklenirdi. Ancak yapılan karşılaştırma neticesinde eserin "Kitâbü'l-Vakf" bölümünde bu beş fetvaya rastlanmamıştır. Bu bulgu da ilgili mecmuanın Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'ye ait olmadığı yönündeki kanaati destekleyen bir başka husus olarak kabul edilebilir.

Sonuç

Bu çalışma, *el-Fetâvâ* adlı eserin Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'ye aidiyetine ilişkin yerleşik kabulü sorgulamış ve bu eserin aslında Çatalcalı Ali Efendi'ye ait olduğunu ortaya koymuştur. Çalışmada dijital ve manuel yöntemler bir arada kullanılarak kapsamlı bir inceleme yapılmıştır. Bu analizler sonucunda, *el-Fetâvâ* isimli mecmuada yer alan fetvaların Çatalcalı Ali Efendi'ye ait *Fetâvâ-yı Ali Efendi* mecmuasında bulunduğu tespit edilmiştir.

³⁰ İlmiyye Salnâmesi (İstanbul: Matbaa-i Amire, 1334), 462.

³¹ İlmiyye Salnâmesi 462.

Özellikle vakıf hukuku konusundaki fetvalar üzerine yapılan dijital incelemeler, iki mecmua arasındaki birebir örtüşmeyi açıkça göstermiştir. Bununla birlikte konuyla ilgili fetva metinlerinde yer alan bazı lafız farklılıkları, istinsah süreçleriyle veya transliterasyon farklılıklarıyla açıklanabilir. Çalışmada dijital analizlerde kullanılan Term Frequency-Inverse Document Frequency (TF-IDF) yöntemi, metinler arasındaki vakıf hukuku fetvaları konusundaki benzerliklerin ortaya konulmasını sağlamıştır. Ayrıca, ilgili metinler belirli bir periyotla manuel olarak karşılaştırılmış ve mecmualar arasındaki benzerlikler ortaya konulmuştur.

el-Fetâvâ'nın aidiyetine ilişkin hatalı kabullerin yalnızca geçmişteki çalışmalarda değil güncel akademik eserlerde de tekrarlandığı tespit edilmiştir. Bu durum sadece tek bir nüshaya dayalı genellemelerin ne denli riskli olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Fetva mecmuasının bir şahsa aidiyetini kesin olarak doğrulamak için mecmua içerisinde o şahsa atıfta bulunan kesin kanıtların bulunması gerektiği, bu çalışma ile bir kez daha vurgulanmıştır. Ancak *el-Fetâvâ*'ya dair mevcut nüshada böyle bir kanıtın bulunmaması mecmuanın aidiyetine ilişkin yerleşik kabulü ciddi şekilde sorgulanabilir hale getirmiştir.

Öte yandan çalışma kapsamında yüzlerce imzalı fetvanın yer aldığı yapılandırma fetva mecmuaları taranmış ve Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'nin imzasını taşıyan dört yeni fetva sureti tespit edilmiştir. Ayrıca bu fetvalar ile *İlmiyye Salnâmesi*'nde yer alan Karaçelebizâde'ye ait iki fetva sureti, *Fetâvâ-yı Ali Efendi* mecmuasıyla karşılaştırılmış ve ilgili fetvaların bu mecmuada yer almadığı belirlenmiştir. Bu durum, Karaçelebizâde'ye ait fetvaların Çatalcalı Ali Efendi'nin fetva mecmuasına doğrudan dahil edilmiş olabileceği yönündeki varsayımın, en azından bu fetvalar özelinde geçersiz olduğunu ortaya koymaktadır. İlaveten söz konusu fetvaların neredeyse tamamı vakıf hukukuyla ilgili olduğu halde *el-Fetâvâ*'nın "Kitâbü'l-Vakf" başlığı altında bu fetvalara rastlanmamıştır. Bu bulgu da ilgili mecmuanın Karaçelebizâde'ye ait olmadığı yönündeki görüşü destekler niteliktedir.

Bu noktada Karaçelebizâde Abdüllaziz Efendi'nin fetvalarının müstakil bir mecmuada derlenip derlenmemesinin yanı sıra, ona nispet edilen diğer fetva eserlerinin de incelenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu durumu sorgulamak amacıyla yapılan inceleme sırasında *Fetâvâ es-Sultâniyye* adlı bir esere rastlanmıştır. Ancak bu eser, Karaçelebizâde'nin kendi fetvalarını içeren bir mecmua olmayıp yazarın mukaddimede belirttiği üzere temel fıkıh meselelerine dair muhtasar bir metin niteliğindedir. Dolayısıyla bu çalışma, yalnızca Karaçelebizâde'nin müstakil bir fetva mecmuasının olup olmadığını sorgulamakla kalmamış aynı zamanda ona atfedilen eserlerin mahiyetini netleştirmeye de katkı sağlamıştır.

Sonuç olarak bu çalışma ile *el-Fetâvâ* adlı mecmuada yer alan fetvaların Çatalcalı Ali Efendi'ye ait olduğu ve söz konusu mecmuanın bağımsız bir mecmua niteliği taşımadığı net bir şekilde anlaşılmıştır. Çalışma, literatürde zaman zaman rastlanan aidiyet hatalarının düzeltilmesine katkı sunmakta ve Osmanlı fetva literatürünün daha doğru bir çerçevede değerlendirilmesine imkân tanımaktadır. Ayrıca dijital analiz yöntemlerinin fetva literatürü üzerinde sağladığı imkânları ve bu yöntemlerin gelecekte yapılacak benzer çalışmalarda kullanılabileceğini göstermektedir.

Makale Türü / Article Type

Araştırma Makalesi / Research Article

Değerlendirme / Peer-Review

Çift Taraflı Körleme - En Az İki Dış Hakem / Double anonymized – At Least Two External

Bu çalışma, etik kurul izni gerektirmeyen nitelikte olup, kullanılan veriler literatür taraması ve yayımlanmış kaynaklar üzerinden elde edilmiştir. Çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere riayet edildiği ve yararlanılan tüm kaynakların eksiksiz biçimde kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / This study does not require ethical committee approval, as the data were obtained through literature review and published sources. It is hereby declared that scientific and ethical principles were adhered to throughout the preparation of the study, and all referenced works have been duly cited in the bibliography.

Etik Beyan / Ethical Statement

Bu çalışma, 15/07/2022-15/11/2024 tarihleri arasında tamamlanan “Osmanlı Dönemi Fetva Mecmualarının Karşılaştırılmasında ve Anlaşılmasında Yapay Zekâ Yöntemlerinin Kullanılması” başlıklı TÜBİTAK 3005 (Proje No: 122G064) projesinin bir çıktısıdır. Bu vesileyle Taha Emre’ye karşılaştırma modelini geliştirdiği, Muhammed Sami Albayrak’a ise manuel karşılaştırmaları gerçekleştirdiği için teşekkür ederiz. / This study is an output of the TUBITAK 3005 (Project No: 122G064) project titled “The Use of Artificial Intelligence Methods in the Comparison and Understanding of Ottoman Period Fatwa Mecmuas”, which was completed between 15/07/2022-15/11/2024. We would like to take this opportunity to thank Taha Emre for developing the comparison model and Muhammed Sami Albayrak for meticulously performing the manual comparisons.

Benzerlik Taraması / Plagiarism Checks

Evet / Yes – Turnitin / Ithenticate.

Çıkar Çatışması / Conflicts of Interest

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir. / The author(s) has no conflict of interest to declare.

Etik Beyan Adresi / Complaints

suifdergi@gmail.com

Finansman / Grant Support

Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır. / The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Telif Hakkı ve Lisans / Copyright & License

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptir ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Yapay Zekâ Kullanımına Dair Yazar Taahhütnamesi

(Author Declaration on the Use of Artificial Intelligence)

Yazarlar, yapay zekâ araçlarının kullanımına ilişkin şeffaflık, etik uygunluk, orijinallik ve sorumluluk ilkelerine riayet ettiklerini beyan etmiş, bu kullanımın etik ilkelere uygun olmasını ve tüm akademik sorumluluğu üstlendiklerini taahhüt etmişlerdir. Nihai düzenlemeler ve akademik uygunluk kontrolleri yazarlar tarafından gerçekleştirilmiş olup, ortaya çıkan metnin tüm sorumluluğu yazarlara aittir. Belgenin imzalı asıl nüshası dergi süreç dosyalarında mevcuttur. / The authors have declared their adherence to the principles of transparency, ethical compliance, originality, and responsibility in the use of artificial intelligence tools. They have affirmed that such usage complies with ethical standards and have undertaken full academic responsibility for it. Final revisions and academic compliance checks were carried out by the authors, who assume full responsibility for the resulting text. The signed original copy of the document is available in the journal’s editorial process files.

Yazar Katkı Oranı Beyanı

(Author Contribution Statement)

Makale Bilgisi (Article Information): Literatürdeki Aidiyet Hatalarının Tespitinde Dijital Analiz Yöntemlerinin Kullanımı: Çatalcalı’nın Fetvalarının Karaçelebizâde’ye Nispeti Üzerine Bir Araştırma

Makaledeki Yazar Katkılarının Yüzde ile Gösterilmesi (Showing Author Contributions in the Article as Percent)		1. Sorumlu Yazar (Responsible Author)	2. Katkı Sunan Yazar (Contributer Author)	3. Katkı Sunan Yazar (Contributer Author)
Çalışmanın Tasarlanması	Conceiving the Study	%55	%45	
Veri Toplanması:	Data Collection	%50	%50	
Veri Analizi	Data Analysis	%50	%50	
Makalenin Yazımı	Writingup	%50	%50	
Makale Gönderimi ve Revizyonu	Submission and Revision	%55	%45	

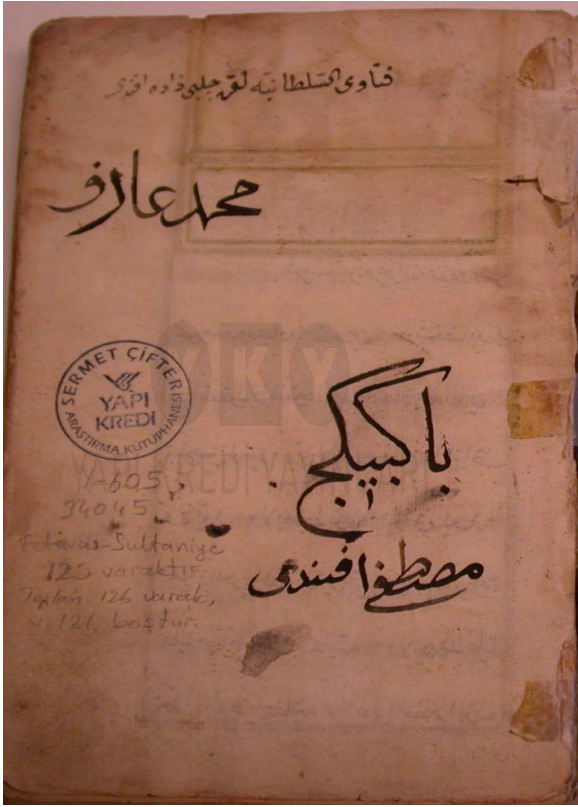
Not(e): Belgenin imzalı asıl nüshası dergi süreç dosyalarında mevcuttur (The signed original copy of the document is available in the journal process files archive).

Kaynakça/References

- Atçıl, Berat vd. *Tenkitli Neşir Kılavuzu*. İstanbul: İSAM Yayınları, 2022.
- Babinger, Franz. "Kara Çelebizade Abdülaziz Efendi." *İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1978.
- Çatalcalı, Şeyhülislam Ali Efendi. *Fetâvâ-yı Ali Efendi*. haz. Esra Kılavuz Eser. 2 Cilt. İstanbul: İSAR Yayınları, 2021.
- Çelik, Ahmet Faruk. "Minkârîzâde Yahya Efendi'nin Fetvalarının Fetâvâ-yı Abdürrahîm Olarak Tedavüle Girişi Üzerine Değerlendirmeler". *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 60 (2021).
- Çelik, Ahmet Faruk. *Osmanlı Fetva Literatüründe Temel Bir Kaynak Olarak Minkârîzâde Yahyâ Efendi'nin Fetâvâsı ve Vakıf Fetvalarının Analizi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023.
- Erden, Yasin. *Osmanlı Vakıf Hukukunda İstibdal (XVI. ve XVIII. Yüzyıllar Arası)*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2021.
- Eser, Esra Kılavuz. 17. *Yüzyıl Şeyhülislamlarından Çatalcalı Ali Efendi'nin (1631-1692) Fetâvâ'sı Işığında Fıkıh Düşüncesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2020.
- Fâik Reşâd. *Eslâf*. İstanbul: Âlem Matbaası, 1893.
- Fetâvâ-yı Yapışdırma*. İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih Koleksiyonu, 2419, vr. 9a.
- Fetâvâ-yı Şerîfe Asılları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Nadir Eserler Türkçe Bölümü, 2088, vr. 12b, 89b.
- İlmiyye Salnâmesi*. İstanbul: Matbaa-i Amire, 1334.
- Karaman, Rıdvan. *Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'nin Fetâvâsı Bağlamında Aile Hukuku*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2024.
- Karataş, Ali İhsan. *Şeyhülislâm Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi (Hayatı-Eserleri-Vakıfları)*. Bursa: Bursa Kültür A.Ş., 2015.
- Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi. *Fetâvâ es-Sultâniyye*. Yapı Kredi Araştırma Kütüphanesi Nadir ve Yazma Eserler Bölümü, 034045.
- Kaya, Nevzat. *Ravzatu'l-Ebrâr Zeyli (Tahlil ve Metin)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2003.
- Kaya, Nevzat. "Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi." *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2001.
- Mecmûâtü'l-Fetâvâ*. İstanbul: İBB Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet Yazmaları, K0576, vr. 33.
- Mehmed Süreyya. *Sicill-i Osmanî*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996.
- Midilli, Muharrem. "Gelmezsem İrâdetin Elinde Olsun: Osmanlı Aile Hukukunda Tefvîz-i Talâkın Fetvalara Yansıyan Hükümleri ve Mezhep-içi Çözüm Yolu Olarak İşlevi." *İslam Tetkikleri Dergisi* 12/1 (2022).
- Midilli, Muharrem. "Osmanlı Fetva Literatüründe Aidiyete İlişkin Bir Tashihi: Fetâvâ-yı Ali Efendi'nin Kısa Bir Versiyonu Olarak 'Fetâvâ-yı Karaçelebizâde'". *Darülfünun İlahiyat* 35/2 (Aralık 2024).
- Müstakimzade Süleyman Sadettin Efendi. *Devletü'l-Meşayih*: Osmanlı Şeyhülislamlarının Biyografileri. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1978.
- Özen, Şükrü. "Osmanlı Döneminde Fetva Literatürü." *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 3/5 (2005).
- Silahdar Mehmet Ağa. *Tarih*. haz. Ahmet Refik. İstanbul: Devlet Matbaası, 1928.

- Şeyhî Mehmed Efendi. *Vekâyi'ü'l-Fuzalâ*. haz. Ramazan Ekinci. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018.
- Tek Başaran, Ayşe. *The Ottoman Printing Enterprise: Legalization, Agency And Networks, 1831-1863 / Osmanlı Matbaacılığının Yerelleşmesi: Yasal Zemin, Aktörler ve Toplumsal Ağlar, 1831-1863*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Doktora Tezi, 2019.
- Uşşâkîzâde-Seyyid İbrahim Hasîb. *Zeyl-i Şakâ'ik*. haz. Ramazan Ekinci. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2017.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988.
- Yıldırım, Alper. *Müstakimzade Süleyman Saadeddin'in Devhatu'l-Meşâyih Osmanlı Şeyhülislamı'nın Biyografileri Adlı Eserinin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*. Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2014.

EK 1: Fetâvâ es-Sultânîyye isimli fıkıh metninin zahriye sayfası

EK 2: Fetâvâ es-Sultânîyye isimli fıkıh metninin ilk sayfaları

[illegible]

3489 **بند** اوج و نیز مدت زندگیت آنکه در آن چنانکه اودن زندگیت و شاد و
 زندگیت اوج و نیز مدت زندگیت آنکه در آن چنانکه اودن زندگیت و شاد و
 3494 **بند** اوج و نیز مدت زندگیت آنکه در آن چنانکه اودن زندگیت و شاد و
 3524 **بند** اوج و نیز مدت زندگیت آنکه در آن چنانکه اودن زندگیت و شاد و
 3526 **بند** اوج و نیز مدت زندگیت آنکه در آن چنانکه اودن زندگیت و شاد و
 3505 **بند** اوج و نیز مدت زندگیت آنکه در آن چنانکه اودن زندگیت و شاد و
 3506 **بند** اوج و نیز مدت زندگیت آنکه در آن چنانکه اودن زندگیت و شاد و
 3507 **بند** اوج و نیز مدت زندگیت آنکه در آن چنانکه اودن زندگیت و شاد و
 3527 **بند** اوج و نیز مدت زندگیت آنکه در آن چنانکه اودن زندگیت و شاد و
 3508 **بند** اوج و نیز مدت زندگیت آنکه در آن چنانکه اودن زندگیت و شاد و
 3523 **بند** اوج و نیز مدت زندگیت آنکه در آن چنانکه اودن زندگیت و شاد و

EK 4: *el-Fetâvâ* ile *Fetâvâ-yı Ali Efendi*'nin Dijital Yöntemlerle Karşılaştırma Örnekleri ve Benzerlik Oranları

	<i>el-Fetâvâ (Mesele)</i>	<i>el-Fetâvâ (Cevab)</i>	<i>Fetâvâ-yı Ali Efendi (Mesele)</i>	<i>Fetâvâ-yı Ali Efendi (Cevab)</i>	<i>Benzerlik Oranı</i>
1	Zeyd mütevellîsi olduğu vakfın gallesinden vakfın mesarifine kadr-i ma'rûf sarfında, yemîni ile tasdik olunur mu?	el-Cevab: Olunur.	Zeyd mütevellîsi olduğu vakfın gallesinden vakfın mesarifine kadr-i ma'rûf sarfında yemini ile tasdik olunur mu?	el-Cevab: Olunur.	1
2	Zeyd mütevellîsi olduğu vakıf arsa üzerine kendi malıyla nefsi için değirmen bina edip işhad eylese ol değirmenin binası Zeyd'in mülkü olur mu?	el-Cevab: Olur.	Zeyd mütevellîsi olduğu vakıf arsa üzerine kendi malıyla nefsi için değirmen bina edip işhad eylese, ol değirmenin binası Zeyd'in mülkü olur mu?	el-Cevab: Olur.	1
3	Zeyd, arsası mukata'alı arz-ı mîrî ve binası mülkü olan değirmenin binasını bir cihete vakf ve teslim ile'l-mütevellî edip tescîl-i şer'î ettirse vakf-ı mezbûr sahîh ve lazım olur mu?	el-Cevab: Olur.	Zeyd arsası mukataalı arz-ı mîrî ve binası mülkü olan değirmenin binasını bir cihete vakf ve teslim ile'l-mütevellî ve tescil-i şer'î ettirse vakf-ı mezbûr sahîh ve lazım olur mu?	el-Cevab: Olur.	1
4	Zeyd mütevellîsi olduğu vakıf menzili ecr-i misliyle oğlu Amr'a îcar etmek caiz olur mu?	el-Cevab: Olmaz.	Zeyd mütevellîsi olduğu vakıf menzili ecr-i misliyle oğlu Amr'a îcar etmek caiz olur mu?	el-Cevab: Olmaz.	1

5	Zeyd, tapu ve mukata'a ile tasarrufunda olan arz-ı mîrî üzerine sahib-i arz izniyle mülk eşcarını ğars ettikten sonra Zeyd ol eşcarı bir cihete vakf eylese vakf-ı mezbûr sahîh olur mu?	el-Cevab: Hüküm-i hakimle olur.	Zeyd tapu ve mukataa ile tasarrufunda olan arz-ı mîrî üzerine sahib-i arz izniyle mülk eşcarını ğars ettikten sonra Zeyd ol eşcarı bir cihete vakf eylese vakf-ı mezbûr sahîh olur mu?	el-Cevab: Hüküm-i hakimle olur.	1
6	Karındaşlar olan Zeyd ve Amr bir vakıf menzile icare-i mu'accele ve müeccele ile mutasarrıflar iken Zeyd bila-veled fevt olup mütevellî Zeyd'in hissesini Amr'a îcar eylese Zeyd'in zevcesi mütevellîye hisse-i mezbûreyi Amr'dan alıp bana îcar eyle diye cebre kadire olur mu?	el-Cevab: Olmaz.	Karındaşlar olan Zeyd ve Amr bir vakıf menzile icare-i muaccele ve müeccele ile mutasarrıflar iken Zeyd bila-veled fevt olup mütevellî Zeyd'in hissesini Amr'a îcar eylese, Zeyd'in zevcesi Hind mütevellîye "Hisse-i mezbûreyi Amr'dan alıp bana îcar eyle!" deyu cebre kadire olur mu?	el-Cevab: Olmaz.	0,99
7	Bu sûrette emîn-i beytü'l-mal menzil ve bağı beytü'l-mal için zabt ettikte ol kenîsenin rahibleri Zeyd kenîsemize vakf eyledi diye müdahaleye kadir olurlar mı?	el-Cevab: Olmazlar.	Bu surette emîn-i beytü'l-mal menzil ve bağı beytü'l-mal için zabt ettikde ol kenîsenin rahibleri "Zeyd kenîsemize vakf eyledi!" deyu müdahaleye kadir olurlar mı?	el-Cevab: Olmazlar.	0,96

8	Zeyd mütevellîsi olduğu vakıf mahzenin sakfını Amr'a üzerine nefsi için bina ihdas için şu kadar akçe mu'accele ve müeccele-i ma'lûme ile îcar ve teslîm ve ol kadar akçe mu'accele Amr'dan ahz edip Amr dahi sakfı dört ay zabt edip lakin üzerine bina ihdas etmeyip mu'accele-i merkûmeyi istîfa etmeden mahzen muhterik olsa Amr mu'accele-i merkûmeden istîfa etmediği miktarı Zeyd'den istirdada kadir olur mu?	el-Cevab: Olur.	Zeyd mütevellisi olduğu vakıf mahzenin sakfını Amr'a üzerine nefsi için bina ihdas için şu kadar ücret-i muaccele ve müeccele-i ma'lûme ile îcar u teslim ve ol kadar akçe-i muaccele-yi Amr'dan ahz edip Amr dahi sakfı dört ay zabt edip lakin üzerine bina ihdas etmeyip muaccele-i merkûmeyi istîfa etmeden mahzen muhterik olsa, Amr muaccele-i merkûmeden istîfa etmediği miktarı Zeyd'den istirdada kadir olur mu?	el-Cevab: Olur.	0,96
9	Zeyd mütevellîsi olduğu nukûd-ı mevkûfeyi i'mal etmeyip mürtezıkaya vazîfeleri için asl-ı maldan şu kadar akçe verdikten sonra Zeyd'in yerine Amr mütevellî olsa Amr meblağ-ı merkûmu Zeyd'e tazmîne kadir olur mu?	el-Cevab: Olur.	Zeyd mütevellisi olduğu nukûd-ı mevkûfeyi i'mal etmeyip mürtezıkaya vazifeleri için asl-ı maldan şu kadar akçe verdikten sonra Zeyd'in yerine Amr mütevellî olsa, Amr meblağ-ı mezbûru Zeyd'e tazmine kadir olur mu?	el-Cevab: Olur.	0,96

10	Gallesi vâkıfın evlad-ı zükûruna meşrût vakfın gallesinde vâkıfın evlad-ı zükûruna evlad-ı inası müşarekete kadir olurlar mı?	el-Cevab: Olmazlar.	Gallesi vâkıfın evlad-ı zükûruna meşrûta vakfın gallesinde vâkıfın evlad-ı zükûruna evlad-ı inası müşarekete kadir olurlar mı?	el-Cevab: Olmazlar.	0,95
----	---	---------------------	--	---------------------	------